

Μεταξύ γραφής και εικόνας: παιχνίδια γραφής στους δρόμους της πόλης¹

Abstract

A walk around the streets of any modern city reveals various forms and functions of writing. In modern highly alphabetized societies, writing is not just the visual counterpart of speech. Changes in the semiotic and communicational landscape of modern societies who led to the predominance of image had a severe impact on writing. Writing, as a system of visual communication, is changing drastically in order to become part of the new communicational landscape. It is mixed with image and incorporates its forms and means. Written texts become the resultant of various modes of sign making.

The paper deals with the various aspects of Greek writing in multimodal texts that appear in the streets of a Greek city.

1. Η γραφή στη σύγχρονη πόλη

Στις σύγχρονες μεγαλουπόλεις, η γραφή κατακλύζει τον δημόσιο, αστικό χώρο. Διαφημίσεις, γιγαντοαφίσες, ενημερωτικά φυλλάδια, επιγραφές καταστημάτων, γκράφιτι, πινακίδες οδικής σήμανσης είναι μερικά μόνο από τα κείμενα τα οποία μας περιβάλλουν και στα οποία εκτιθέμεθα καθημερινά ως πολίτες των σύγχρονων πόλεων της μεταβιομηχανικής εποχής. Η «μετάπολις» ή «παγκοσμιοποιημένη πόλη», όπως έχει μετονομασθεί η μητρόπολη της βιομηχανικής εποχής (Ascher, 1995:34) αποτελεί ένα νέο διαφοροποιημένο χώρο στη μορφή του, στην οργάνωση του χώρου και στις λειτουργίες του, προϊόν παγκόσμιων οικονομικών, πολιτικών, γεωγραφικών, τεχνολογικών και πολιτισμικών ανακατατάξεων. Στο νέο αστικό τοπίο, χώροι και πολίτες υπερβαίνουν τα όρια του εθνικού κράτους. Χώροι διεθνοποιημένοι, μετακινούμενοι πληθυσμοί δημιουργούν μια νέα πραγματικότητα. Σε μια εποχή όπου οι

¹ **Στοιχεία δημοσίευσης (N. 10).**

Παπαδοπούλου, Μ. (2002). Μεταξύ γραφής και εικόνας: παιχνίδια γραφής στους δρόμους της πόλης. Στο Α. Σταύρου-Σηφάκη & Φλιάτουρας, Α. (επιμ.). Στο *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα. Πρακτικά της 23^{ης} Ετήσιας Συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας, της Φιλοσοφικής Σχολής του Α.Π.Θ.* Θεσσαλονίκη, 89-99.

μεγαλουπόλεις γίνονται αντανάκλασεις της σύγχρονης κοινωνίας, περισσότερο από ποτέ αντιφατικές, ανοίκειες και χαοτικές (Νικηφορίδης 2000), μέσα από τις γλώσσες της σύγχρονης Βαβέλ οικοδομούνται νέοι τρόποι νοηματοδότησης.

Στον νέο παγκοσμιοποιημένο αστικό χώρο, η εικόνα καταλαμβάνει πρωτεύουσα θέση, αποτελεί προνομιακό μέσο επικοινωνίας και νοηματοδότησης που υπερβαίνει προβλήματα εθνικής γλώσσας και πολιτισμού, δημιουργεί νέες φόρμες και πρότυπα, επιβάλλει μια νέα επικοινωνιακή πραγματικότητα. Η γραφή που κυκλοφορεί στους δρόμους της σύγχρονης πόλης, μεταλλάσσεται για να αποτελέσει τμήμα του νέου επικοινωνιακού τοπίου, ιδιοποιείται τις φόρμες και τα μέσα του, αξιοποιεί τις τεχνολογικές του δυνατότητες. Η γραφή διαπλέκεται με την εικόνα, το γραπτό μήνυμα αναμορφώνεται δομικά και αποτελεί τη συνισταμένη της κοινής δράσης ποικίλων τρόπων κατασκευής σημασίας.

2. Οριοθετήσεις

Η ανακοίνωση επιχειρεί να αναζητήσει τις ποικίλες εκδοχές της ελληνικής γραφής ανιχνεύοντας τα δυσδιάκριτα όρια ανάμεσα στη γραφή και την εικόνα σε πολυτροπικά κείμενα που εμφανίζονται στους δρόμους της σύγχρονης πόλης.

Η αποκλειστική σχέση που διατηρούσε η γραφή με τη γλώσσα στο πλαίσιο των γλωσσογραφικών συστημάτων και κυρίως της αλφαβητικής γραφής, έχει ήδη αμφισβητηθεί από τις αναλύσεις της Σχολής της Πράγας (Vachek 1976), όπως και από ανθρωπολογικές έρευνες σχετικά με τις χρήσεις και τις λειτουργίες της γραφής (Goody 1979), ενώ τα τελευταία χρόνια πληθαίνουν οι αναλύσεις για μια αυτόνομη (από την προφορική γλώσσα) προσέγγιση της γραφής. Η γραφή αντιμετωπίζεται πλέον, ως αυτοδύναμο αντικείμενο που διατηρεί σχέσεις τόσο με τη γλώσσα όσο και με άλλα συστήματα οπτικής επικοινωνίας.

Στην ανακοίνωση παρουσιάζονται τάσεις μετατροπής και ανακατασκευής της γραφής στη νέα εποχή. Αυτές τις αλλαγές μπορούμε να τις παρατηρήσουμε και να τις αξιολογήσουμε σε μια αντίληψη της γραφής ως δυναμικού μέσου και όχι στατικού σημειωτικού συστήματος. Σε αυτό το πλαίσιο, αναζητήθηκαν οι θεωρητικές αναφορές της έρευνας στο Multiliteracies Project (Kress & Leeuwen 1996, Kress 1997, Kress 2000, Kalantzis & Cope 2000, Kalantzis & Cope 2001) και ειδικότερα στις αναλύσεις του Gunther Kress για τη γραμματική του οπτικού σχεδίου και την πολυτροπικότητα. Κάθε κείμενο είναι πολυτροπικό, όπως τονίζεται από τον Kress. Η πολυτροπικότητα

δεν προστίθεται στην ανάλυση αλλά αποτελεί ουσιαστική και θεμελιώδη παράμετρο κάθε κειμένου (Χοντολίδου 1999).

Σύμφωνα με αυτήν την αντίληψη, η δράση της γλώσσας ενδέχεται να προσαυξάνεται, να συμπληρώνεται ή και να αναιρείται από την δράση άλλων τρόπων κατασκευής σημασίας. Η ανάδειξη των ποικίλων οπτικών μέσων που συμβάλλουν στην απόδοση της σημασίας ενός κειμένου σηματοδοτεί την υποχώρηση της κυριαρχίας της γραπτής γλώσσας στο πεδίο της δημόσιας επικοινωνίας (Kress 1997), οδηγεί στην επανεξέταση του τρόπου που αντιλαμβανόμαστε τα γραπτά κείμενα και στην αναζήτηση διαφορετικών διαδικασιών ανάλυσης και παραγωγής της γραπτής πληροφορίας. Η διερεύνηση της πολυτροπικότητας (Kress & Leeuwen 1996, Kress 1997, Kress 2000, Χοντολίδου 1999, Ιντζίδης & Καραντζόλα 1999, Κουτσουσίμου-Τσίνογλου 2000) στις ποικίλες αναλύσεις γραπτών κειμένων αναδεικνύει την πληθώρα των αναπαραστατικών τρόπων που συναιρούνται και συντίθενται για τη δημιουργία της σημασίας ενός γραπτού κειμένου.

Στη σύγχρονη εποχή, το γραπτό μήνυμα αποτελεί το αποτέλεσμα της διάδρασης μεταξύ γλωσσικής πληροφορίας και πληροφοριών που παρέχονται από άλλα σημειωτικά συστήματα όπως φαίνεται στην περίπτωση αυτών των δύο πινακίδων ΑΧΕΠΑ (εικ. 1 και 2). Στην περίπτωση της πρώτης εικόνας, δύο πινακίδες χρησιμοποιούνται για να δηλώσουν την κατεύθυνση την οποία πρέπει κάποιος να ακολουθήσει για να πάει στο νοσοκομείο ΑΧΕΠΑ. Η κάτω πινακίδα αποτελεί ένα πολυτροπικό κείμενο στο οποίο η πληροφορία δίνεται από το σύμβολο του νοσοκομείου (ο κόκκινος σταυρός στο άσπρο πλαίσιο) η πληροφορία αυτή δεν δίνεται γλωσσικά, το όνομα του νοσοκομείου με άσπρα κεφαλαία γράμματα και την τεθλασμένη άσπρη γραμμή που δηλώνει την αριστερή κατεύθυνση. Το σύνολο του μηνύματος εγγράφεται στο μπλε φόντο της πινακίδας, ενώ η πληροφορία για την κατεύθυνση δίνεται και με την τεθλασμένη απόληξη που οριοθετεί την αριστερή πλευρά της πινακίδας. Η ίδια πληροφορία δίνεται και από την άνω πινακίδα όπου ένα άσπρο τόξο εμφανίζεται σε μπλε φόντο. Η σημαντικότερη όπως φαίνεται πληροφορία σε αυτήν την πινακίδα είναι η κατεύθυνση η οποία δηλώνεται σε τριπλή επανάληψη και αποκλειστικά εικονικά. Οι δύο πινακίδες χωρίς τη γλωσσική πληροφορία μεταφέρουν το μήνυμα ότι ένα νοσοκομείο βρίσκεται στα αριστερά μας. Στη δεύτερη εικόνα, ο συνδυασμός των περιεχομένων των πινακίδων συνθέτει ένα πιο σύνθετο κείμενο. Για να κατανοήσει κάποιος το μήνυμα πρέπει να είναι σε θέση να διαβάσει το γλωσσικό

περιεχόμενο της πρώτης άνω πινακίδας ΑΧΕΠΑ και αυτό της τρίτης πινακίδας. Το μήνυμα όμως δεν είναι πλήρες ούτε κατανοητό αν δεν ερμηνεύσουμε την πληροφορία που μεταφέρεται από την μεσαία πινακίδα και αφορά την απαγόρευση της αριστερής στροφής. Το μήνυμα αυτής της πινακίδας συντίθεται από πληροφορίες που μεταφέρονται από επιμέρους σημειωτικά συστήματα (χρώμα, σχέδιο, σχήμα) τα οποία διαθέτουν σημασία στο πλαίσιο της συγκεκριμένης συμβατικής τους λειτουργίας. Το οπτικό μήνυμα προκύπτει ως συνδυασμός του στρογγυλού σχήματος της πινακίδας, του συνδυασμού του κόκκινου περιγράμματος του κύκλου με τη κόκκινη γραμμή που διαγράφει το αριστερόστροφο μαύρο τόξο σε άσπρο φόντο. Στην περίπτωση των δύο σημάτων παρατηρούμε ότι χρησιμοποιήθηκε μια ποικιλία αναπαραστατικών τρόπων με έναν δημιουργικό τρόπο για να κατασκευασθούν νέες σημασίες. Η γλωσσική πληροφορία αποτελεί τμήμα της συνολικής πληροφορίας και η ανάγνωσή της δεν επαρκεί για να κατανοήσουμε το σύνολο του μηνύματος το οποίο για να γίνει κατανοητό πρέπει να ερμηνευτούν οι πληροφορίες που παρέχονται τόσο από τον χώρο έκθεσης των σημάτων, όσο και από τη συμβατική λειτουργία του χρώματος και των σχημάτων στο πλαίσιο των σημάτων οδικής σήμανσης.

3. Το δείγμα της έρευνας

Το δείγμα της συγκεκριμένης έρευνας περιορίστηκε τελικά ώστε να περιλαμβάνει αποκλειστικά επιγραφές καταστημάτων. Αυτή η επιλογή θεωρήθηκε ότι θα εξυπηρετούσε καλύτερα την εξαγωγή συμπερασμάτων για τους τρόπους με τους οποίους η γραπτή γλώσσα διαπλέκεται με την εικόνα για την κατασκευή σημασίας στο συγκεκριμένο κειμενικό είδος. Οι επιγραφές αποτελούν την πρώτη εικόνα του καταστήματος, κατέχουν συνήθως δεσπόζουσα θέση στον χώρο, συμπυκνώνουν τις αντιλήψεις και τις προθέσεις του ιδιοκτήτη για το είδος και την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών και προϊόντων, ενώ, συχνά λειτουργούν ως λογότυποι – άρα πρέπει να διαθέτουν στοιχεία που να τις σημαδεύουν. Η γλωσσική πληροφορία που περιλαμβάνεται είναι σύντομη, και αποτελείται συνήθως από το όνομα του καταστήματος. Στις πινακίδες ενδέχεται να εμφανίζεται το όνομα του ιδιοκτήτη, πληροφορίες για τη χρονολογία δημιουργίας του καταστήματος, πληροφορίες-επεξηγήσεις για το είδος υπηρεσιών που επιτελούνται, τηλεφωνικός αριθμός ή ηλεκτρονική διεύθυνση. Κάθε πινακίδα αποτελεί πολυτροπικό κείμενο όπου η γλωσσική πληροφορία, οι εικόνες και τα σύμβολα, το χρώμα, η ιδιαίτερη τυπογραφία, το υλικό κατασκευής της πινακίδας και

ο χώρος έκθεσής της συνθέτουν ένα πρωτότυπο μήνυμα για όλους τους πιθανούς αποδέκτες. Οι πινακίδες που ακολουθούν οργανώθηκαν σε χωριστές ομάδες ανάλογα με τον τρόπο που κυριαρχεί στην κατασκευή της σημασίας. Ακολουθώντας τον τίτλο της ανακοίνωσης ο κάθε τρόπος εμφανίζεται ως παιχνίδι ανάμεσα στη γλωσσική πληροφορία και κάποιον άλλο αναπαραστατικό τρόπο. Ετσι, θα παρουσιαστούν παιχνίδια με σχέδια και εικόνες, με χρώμα, με τυπογραφική μορφή, όπως και παιχνίδια με τα γράμματα, ενώ θα απομείνουν εκτός διαπραγμάτευσης η συμβολή του υλικού, του σχήματος και του χώρου έκθεσης των πινακίδων καθώς θα υπερβαίναμε τα όρια της ανακοίνωσης.

4. «Παίζοντας» με τα σχέδια και τις εικόνες

Σχέδια και εικόνες εμφανίζονται στις πινακίδες επιτελώντας διαφορετικές λειτουργίες. Οσον αφορά τον χώρο που καταλαμβάνουν στην πινακίδα μπορεί:

- Να αποτελούν ένα φόντο για την αναγραφή του γλωσσικού μηνύματος, όπως στην περίπτωση του *Ρωμιού* (εικ. 16), και του *Bikes ή scooters* (εικ. 17)
- Να τοποθετούνται πάνω, κάτω ή δίπλα στο γλωσσικό μήνυμα χωρίς άμεση επαφή με αυτό: *Μετρόπολις* (εικ. 21), *Κολέση* (εικ. 6)
- Να συμπλέκονται με το γλωσσικό μήνυμα : *ΔΕΗ* (εικ. 19)
- Να παρεμβάλλονται στο γλωσσικό μήνυμα αντικαθιστώντας κάποια γράμματα : *fos* (εικ. 10)

Όσον αφορά τις λειτουργίες που επιτελούν, τα σχέδια μπορεί:

- να υποκαθιστούν τμήματα της γλωσσικής πληροφορίας: όπως η υποκατάσταση της λέξης με την εικόνα του αντικειμένου στην πινακίδα *Ο γύρος της καμάρας* (εικ. 22)
- να προσθέτουν επιπλέον πληροφορίες στο γλωσσικό μήνυμα: για παράδειγμα η παρουσία του Spiderman μας δηλώνει το είδος των κόμιξ που θα βρούμε στο συγκεκριμένο κατάστημα, *Metropolis* (εικ. 21)
- να επαναλαμβάνουν τη γλωσσική πληροφορία με εικονικά μέσα: ο *γύρος της αγάπης* (εικ. 23), *Κοτόπουλα* (εικ. 24)
- να δίνουν πληροφορίες πριν την ανάγνωση του γλωσσικού μηνύματος: *Κολέση* (εικ. 6) , *Κοτόπουλα* (εικ. 24)

Σε κάθε περίπτωση, η παρουσία των σχεδίων και των εικόνων δίνει πληροφορίες που συντίθενται με το γλωσσικό μήνυμα, το συμπληρώνουν, το διευκρινίζουν ή το υποκαθιστούν.

5. «Παίζοντας» με την τυπογραφική μορφή»

Οι τυπογραφικοί χαρακτήρες που χρησιμοποιούνται για τη σημείωση του γλωσσικού μηνύματος χρησιμεύουν αρχικά για να μαρκάρουν τη συγκεκριμένη πινακίδα. Η λειτουργία τους όμως δεν περιορίζεται σε αυτό, η επιλογή τους δε συχνά δείχνει ότι δεν αποτελεί απλώς αποτέλεσμα αισθητικών αναζητήσεων αλλά και μέσον μετάδοσης ποικίλων διαφορετικών πληροφοριών. Όπως στην περίπτωση της υιοθέτησης της βυζαντινόμορφης γραμματοσειράς που χρησιμοποιείται στις εικόνες 8 και 11, όπου οι πινακίδες αναφέρονται στην πώληση εκκλησιαστικών ειδών και προϊόντων νησιείας αντίστοιχα, ή της επιλογής τυπογραφικών χαρακτήρων που μοιάζουν στον σχηματισμό τους με τον τρόπο χάραξης των κινέζικων ιδεογραμμάτων για το κινέζικο εστιατόριο (εικ. 9). Η γραμματοσειρά που επιλέγεται μπορεί να μεταφέρει πληροφορίες πριν την ανάγνωση του γλωσσικού μηνύματος.

6. «Παίζοντας με το χρώμα»

Το χρώμα μπορεί να αποτελεί απλώς το φόντο της πινακίδας πάνω στο οποίο εγγράφεται η γλωσσική πληροφορία, όπως συμβαίνει και στις περισσότερες περιπτώσεις αλλά ενίοτε μπορεί να μεταδίδει επιπλέον μηνύματα, συμπληρώνοντας τη γλωσσική πληροφορία, όπως στη περίπτωση του *Ρωμιού* (εικ. 16) όπου επιλέγεται το μπλε σκούρο για τη γραφή του ονόματος, χρησιμοποιείται γαλάζιο και άσπρο για τη σημαία ενώ για τις υπόλοιπες πληροφορίες που δεν σχετίζονται με τη δήλωση της ελληνικότητας χρησιμοποιείται το κόκκινο χρώμα.

Η εναλλαγή άσπρου και μαύρου στην πινακίδα του καταστήματος που πουλάει παιχνίδια (εικ.20), σε συνδυασμό με την απεικόνιση των τετραγώνων χρησιμοποιείται για να ανακαλέσει στο νου του αναγνώστη τη μορφή και το χρώμα της σκακιάρας.

Συχνά βλέπουμε τις πινακίδες σε καταστήματα φωτοτυπιών να χρησιμοποιούν ένα χρώμα για κάθε γράμμα της πινακίδας για να δηλώσουν ότι πραγματοποιούνται και έγχρωμες φωτοτυπίες. Το κόκκινο χρώμα της καρδιάς στο *γύρο της αγάπης* (εικ. 23) συμπαρασύρει στην επιλογή του ίδιου χρώματος για τα γράμματα της πινακίδας, ενώ το καφέ χρώμα για τον γύρο αποτελεί ρεαλιστική απεικόνιση του αντικειμένου. Η

ποικιλία χρωματικών φόντων δείχνει τις πολλαπλές χρωματικές δυνατότητες που παρέχονται για τις εκτυπώσεις του καταστήματος *Χρωματρόπιο* (εικ. 13) και υποστηρίζει οπτικά το όνομα του.

7. «Παίζοντας» με τα γράμματα»

Τα ίδια τα σημεία της ελληνικής γραφής (τα γράμματα) μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να μεταφέρουν ποικίλα μηνύματα. Παρατηρούμε ότι κατά τη χρήση τους απεκδύονται το συμβατικό και αυθαίρετο χαρακτήρα που, θεωρητικώς, διαθέτουν στο πλαίσιο της αλφαβητικής γραφής, διαφοροποιείται η λειτουργία τους που στοχεύει στην αναπαράσταση σημείων της προφορικής γλώσσας, μεταλλάσσεται η μορφή τους. Το γράμμα μπορεί:

- να αντικατασταθεί με ένα σχέδιο, το οποίο έστω οριακά προσπαθεί να αναπαραστήσει τις βασικές γραμμές του γράμματος: *il Gusto* (εικ.4), *Πασχάλης* (εικ.7), *μονόκερως* (εικ. 3), *BOWLING* (εικ. 12), *fos* (εικ. 10)
- να αντικατασταθεί με ένα σύμβολο, στο σύνολό του: *KOLEΣΗ* (εικ. 6), *Le@rn i.t* (εικ. 18), ή μερικώς: *ΦΑΡΜΑΚΕΙΟ* (εικ.5),

Επίσης, τμήματα του σχεδίου του γράμματος ενδέχεται να αντικαθίστανται από σχέδια ή αντικείμενα : *Ο ΦΟΥΡΝΟΣ ΣΤΟ ΛΙΜΑΝΙ* (εικ.15), *ΡΑΔΙΟ ΚΟΣΜΙΔΗ* (εικ.14).

Οι επιλογές δεν είναι τυχαίες και συνήθως η πληροφορία δομείται μέσω της διάδρασης ποικίλων τρόπων (γλωσσικών, οπτικών αλλά και υλικών).

Στην περίπτωση του *il Gusto* (εικ.4), η πινακίδα ανήκει σε ένα μαγαζί που πουλάει ανδρικά ενδύματα οπότε η μετατροπή του γράμματος μαρκάρει την πινακίδα ως λογότυπος και μεταφέρει σημασιολογική πληροφορία η οποία δεν δηλώνεται με άλλα μέσα (ότι δηλαδή το κατάστημα αφορά ανδρικά ρούχα). Η σύνθεση της γλωσσικής και της εικονικής πληροφορίας επιτρέπει επιπλέον αναγνώσεις (π.χ. γούστο στα ανδρικά ενδύματα) και υπερβαίνει το όριο της λειτουργίας της πινακίδας ως χώρου αναγραφής του ονόματος του συγκεκριμένου καταστήματος.

Στην περίπτωση της πινακίδας *μονόκερως* (εικ.3), το γράμμα Κάπα δημιουργείται από το σχήμα του μονόκερου σε όρθια στάση, το σώμα ορίζει την κάθετη γραμμή του γράμματος ενώ τα πόδια της δύο πλάγιες. Η παρεμβολή του σχήματος χωρίζει τη λέξη σε δύο μέρη και επιβάλλει μια δεύτερη ανάγνωση, η αλλαγή του όμικρον σε ωμέγα δημιουργεί τον έρωτα που πιθανόν προωθείται, αναμένεται ή

προσδοκείται για τους θαμώνες του συγκεκριμένου μαγαζιού. Αυτή η πληροφορία παρέχεται μόνο στο επίπεδο της γραφής.

Ο *Πασχάλης* (εικ. 7) χρησιμοποιεί για το σχηματισμό της πινακίδας του μια σχηματική αναπαράσταση της αψίδας του Γαλερίου με την οποία το μαγαζί γειτονεύει. Παρατηρούμε ότι δεν είναι αναγκαία η απόλυτη ομοιότητα με το υποδηλούμενο αντικείμενο, άλλωστε η μετατροπή του συγκεκριμένου γράμματος σε αψίδα θέλει απλώς να υπενθυμίσει και να υποδηλώσει την χωρική γειτνίαση.

Η περίπτωση του *BOWLING* (εικ. 12) είναι πιο απλή, καθώς το σχήμα της μπάλας του μπόουλινγκ είναι πανομοιότυπο με το σχήμα του όμικρον.

Τέλος, στην πινακίδα *φος* (εικ. 10), το όμικρον αντικαθίσταται από το στρογγυλό σχήμα μιας λάμπας. Το έντονο κίτρινο φως του γράμματος και οι κίτρινες γραμμές δεξιά, αριστερά και πάνω στη λάμπα δηλώνουν ότι η λάμπα είναι αναμμένη. Συνάμα, η πινακίδα μαρκάρεται με τη χρήση του λατινικού “f” στη θέση του ελληνικού.

Στον *ΦΟΥΡΝΟ ΣΤΟ ΛΙΜΑΝΙ* (εικ. 15) η κάθετος γραμμή του Φ αναπαρίσταται από ένα στάχυ ενώ η οριζόντια γραμμή του Α στη λέξη λιμάνι αποδίδεται με τρεις κυματοειδείς γραμμές που ανακαλούν οπτικά τον κυματισμό των κυμάτων της θάλασσας. Η, έστω τόσο αδιόρατη, παρουσία των σχεδίων μπορεί να θεωρηθεί ως προσπάθεια επανάληψης της γλωσσικής πληροφορίας με οπτικά μέσα.

Αντίστοιχο παράδειγμα αποτελεί η πινακίδα ΡΑΔΙΟ ΚΟΣΜΙΔΗ (εικ. 14) όπου η μπαταρία αναλαμβάνει να σχηματίσει την κάθετη γραμμή του Κάππα, ενώ τα ακουστικά αγκαλιάζουν το στρογγυλό τμήμα του Ρο, ως να επρόκειτο για κεφάλι.

Οι αλλαγές στη μορφή της γραφής εκμεταλλεύονται τις τεχνολογικές δυνατότητες που υπάρχουν σήμερα, η αύξηση της οπτικοποίησης του γραπτού μηνύματος εξυπηρετεί την ανάγκη μετάδοσης μιας πληροφορίας σε κοινό που ενδεχομένως δεν γνωρίζει τη γλώσσα.

8. Συμπέρασμα

Σε πρώτη θεώρηση, ο τρόπος δόμησης της γραπτής και οπτικής πληροφορίας στο συγκεκριμένο κειμενικό είδος φαίνεται σαν ένα παιχνίδι (μια διαπραγμάτευση) ανάμεσα στην παράδοση και στη νεωτερικότητα, μια ελεγχόμενη και περιορισμένη στο συγκεκριμένο πλαίσιο, προσπάθεια να καταστρατηγηθεί η υφιστάμενη και κοινά αποδεκτή νόρμα. Μια πιο προσεκτική ανάγνωση των κειμένων που παρουσιάστηκαν αποδεικνύει ότι τα σημεία δεν είναι σχεδόν ποτέ αυθαίρετα και δεν εξυπηρετούν απλώς

αισθητικές αναζητήσεις, αλλά έχουν συνειδητά διαμορφωθεί από τους κατασκευαστές τους για να εκφράσουν ποικίλα νοήματα, οι οποίοι στην προσπάθειά τους να κατασκευάσουν με δημιουργικό τρόπο σημασίες αντλούν από όλους τους διαθέσιμους, σε αυτήν την περίπτωση, αναπαραστατικούς τρόπους.

Όσον αφορά ειδικότερα τη γραπτή γλώσσα παρατηρούμε ότι υπερβαίνει την αρχική της λειτουργία ως μέσου αναπαράστασης της προφορικής. Τα σημεία της γραφής απεκδύονται τον αυθαίρετο και συμβατικό χαρακτήρα που τους είχε ανατεθεί στο πλαίσιο της αλφαβητικής γραφής και εμφανίζουν ποικίλες σχέσεις με τα σημεία της προφορικής γλώσσας και το αναπαριστανόμενο αντικείμενο. Σύμβολα και εικόνες ενσωματώνονται περιστασιακά στο γραφικό σύστημα στην προσπάθεια να δομηθεί η γραπτή πληροφορία με τον καταλληλότερο, για τον κατασκευαστή του μηνύματος, τρόπο. Η γλωσσική συνιστώσα, συσχετίζεται και διαπλέκεται με άλλους τρόπους κατασκευής σημασίας. Το χρώμα, τα ποικίλα σχέδια και οι εικόνες, η ιδιαίτερη τυπογραφία του γραπτού μηνύματος, ακόμα και η επαναδιαπραγμάτευση των γραφικών συμβάσεων, δεν προστίθενται απλά στη γλωσσική πληροφορία αλλά συνδιαμορφώνουν το γραπτό μήνυμα.

Βιβλιογραφία

- Anis, J. et alii. 1988. *L'écriture: theories et descriptions*. Bruxelles: editions Univ. de Boeck.
- Ascher, Fr. 1995. *Metapolis ou l'avenir des villes*. Paris: Odile Jacob
- Gelb, I.J. 1973. *Pour une theorie de l'écriture*. τίτλ. πρωτ. A study of writing. Paris: Flammarion.
- Goody, J. 1979. *La raison graphique*. τίτλ. πρωτ. The domestication of the savage mind. Paris: Minuit.
- Kalantzis, M. & Cope, B. 2000. "Multiliteracies: The Beginning of an Idea". In M. Kalantzis & B. Cope (eds). *Multiliteracies. The Design of Social Futures*. London: Palmer Press.
- Kalantzis, M. & Cope, B. 2001. "Multiliteracies". A framework for Action". In M. Kalantzis & B. Cope (eds). *Transformations in Language and Learning: Perspectives on Multiliteracies*. Australia: Common Ground Publishing.

- Καραντζόλα, Ε. & Ιντζίδης, Β. 2000. «Πολυτροπισμοί – Πολυγραμματισμοί». Γλωσσικός Υπολογιστής 1, Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.
- Κουτσοσίμου-Τσίνογλου, Κ. 2000. «Πολυφωνικότητα και πολυτροπικότητα: Δείκτες στάσεων του ομιλητή και σχεδιασμός ενός «κοινού γραπτού»». Γλωσσικός Υπολογιστής 2. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.
- Kress, G. & van Leeuwen, T. 1996. Reading images: The grammar of visual design. London: Routledge.
- Kress, G. 1997. Before writing: Rethinking the paths to literacy. London and New York: Routledge.
- Kress, G. 2000. "Design and Transformation: New Theories of Meaning". In M. Kalantzis & B. Cope (eds). Multiliteracies: The Design of Social Futures. London: Palmer Press.
- Kress, G. 2000. "Multimodality". In M. Kalantzis & B. Cope (eds). Multiliteracies: The Design of Social Futures. London: Palmer Press.
- Kress, G. 2001. "Issues for a Working Agenda in Literacy". In M. Kalantzis & B. Cope (eds). Transformations in Language and Learning: Perspectives on Multiliteracies. Australia: Common Ground Publishing.
- Kress, G. & Leeuwen, Th. van 2001. "Multimodal Discourse: The modes and media of contemporary communication". London: Arnold
- Lapacherie L-G, 1990 : "L'esperluète généralisée: De l'idéogramme dans l'écriture du français". Στο Le débat 62, (Gallimard)
- Νικηφορίδης, Π. 2000. "Ο μετασχηματισμός των πόλεων: Από τη μητρόπολη στην παγκοσμιοποιημένη «μετάπολη» του 21^{ου} αιώνα". Megacities: Από την πραγματική στη φανταστική πόλη. Θεσσαλονίκη: Εκδοση του ΤΕΕ –Τμ. Κ-Μ, του Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσ/νίκης & του Τμήματος Αρχιτεκτόνων Θεσ/νίκης.
- Peirce, Ch. 1978. Ecrits sur le signe. Paris: editions du Seuil.
- The New London Group. 1998. Multiliteracies: Literacy learning and the design of social futures. London: The New London Group
- Vachek J. 1976. Selected Writings in English and General Linguistics. The Hague, Paris: Mouton.
- Χοντολίδου, Ε. 1999. "Εισαγωγή στην έννοια της πολυτροπικότητας". Γλωσσικός Υπολογιστής 1. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

Παράρτημα – Εικόνες

Εικόνα 1

Εικόνα 2

Εικόνα 3

Εικόνα 4

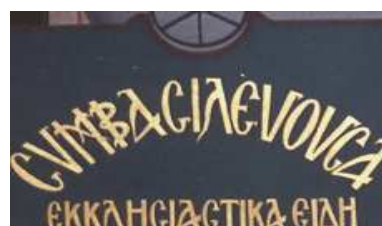
Εικόνα 5

Εικόνα 6

Εικόνα 7

Εικόνα 8

Εικόνα 9

Εικόνα 10

Εικόνα 11

Εικόνα 12

Εικόνα 13

Εικόνα 14

Εικόνα 15

Εικόνα 16

Εικόνα 17

Εικόνα 18

Εικόνα 19

Εικόνα 20

Εικόνα 21

Εικόνα 22

Εικόνα 23

Εικόνα 24

Λέξεις – κλειδιά : Πολυτροπικότητα, πολλαπλοί γραμματισμοί, ελληνική γραφή